

Питання дотримання особистої безпеки під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці

Михайло Кузьменко

заступник начальника відділу пожежотехнічних досліджень,
Київський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9083-8262>, e-mail: mixa01@ukr.net

Сергій Остапов

головний судовий експерт Центру судових і спеціальних експертиз,
Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8088-7261>, e-mail: ssstapov@gmail.com

Окреслено шляхи розв'язання проблем визначення причетності до настання нещасних випадків через недбання працівниками про особисту безпеку під час виконання різних видів робіт, а також під час перебування на території підприємства.

Ключові слова: експертиза безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Personal Safety Observance During Forensic Examinations of Occupational Safety and Health

Mykhailo Kuzmenko, Serhii Ostapov

The paper presents approaches to resolving issues related to determining employee involvement in accidents resulting from negligence in personal safety practices during various types of work, as well as while on the premises of an enterprise.

Keywords: forensic examination of occupational safety and health.

З проблематикою визначення причинно-наслідкового зв'язку між порушенням працівником вимоги охорони праці через недбання про особисту безпеку має справу кожен судовий експерт, що проводить експертизи безпеки життєдіяльності та охорони праці за експертною спеціальністю 10.5 «Дослідження причин та наслідків порушення вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці».

Закон України «Про охорону праці» [1] визначає, що працівник зобов'язаний: дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку

і здоров'я оточення в процесі виконання будь-яких робіт або під час перебування на території підприємства; знати й виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту; проходити в установленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди. Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

Суб'єкти господарювання також зазвичай визначають у своїх правилах внутрішнього трудового розпорядку та в інструкціях з охорони праці необхідність дбати про особисті безпеку і здоров'я.

Методика [2] зазначає, що нещасний випадок зазвичай не є подією, що настала зненацька (миттєво). Практично цей процес має певні передумови, за деякий час до впливу небезпечного чинника на постраждалого ситуація була безпечною: людину і небезпечний чинник розділяла достатня відстань або було застосовано відповідні засоби захисту, що надійно виконували свою функцію.

Із плином часу ситуація почала змінюватись: людина наблизилась на небезпечну відстань до зони, де діяв небезпечний чинник, або цей чинник через якісь причини виник на небезпечній відстані від людини, яка не мала відповідних засобів захисту й потрапила під його вплив.

Експертна практика щодо дбан-ня працівником про особисту безпеку свідчить про те, що причиново-наслідковий зв'язок буде лише в тому випадку, коли працівник усвідомлює або бачить, що його вчинки можуть призвести до можливих наслідків у вигляді травмування або смерті.

Недбанням про особисту безпеку необхідно вважати такі вчинки працівника:

- наближення до неогороженого перепаду висоти;
- наближення до обертювих механізмів технологічного обладнання;
- перебування в зоні переміщення вантажу вантажопідйомними кранами;
- перебування в зоні руху транспортних засобів.

Ці вчинки, відповідно до Методики [2], доцільно вважати появою першопричини настання нещасного випадку (див. рис.).

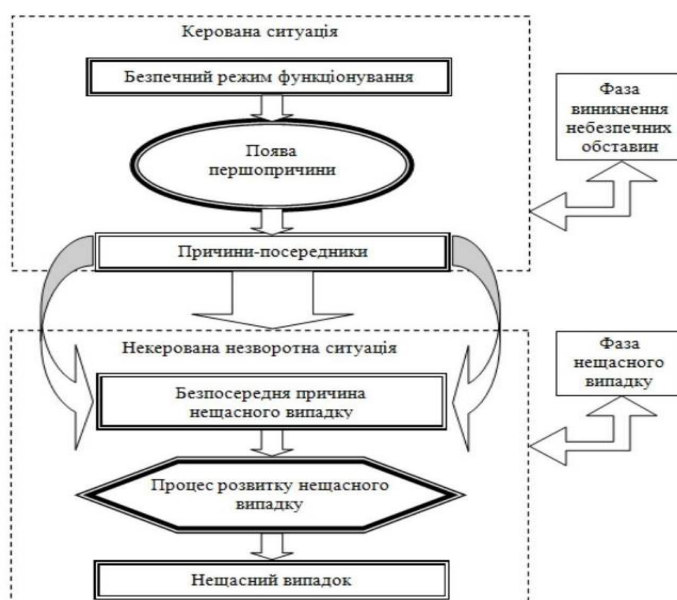

Рис.

Так, відповідно до Методики [2], наявність причинового зв'язку певної події, явища або обставини з небажаною шкідливою подією (нещасним випадком) вважають доведеною, якщо ця подія, явище або обставина є невідповідною, сталася у часі перед подією нещасного випадку і до того ж збільшила вірогідність нещасного випадку або не змінила уже наявного високого рівня вірогідності досліджуваної небажаної шкідливої події (нещасного випадку).

Отже, наявність причинового зв'язку певної події (наближення до неогороженого перепаду висоти; наближення до обертових механізмів технологічного обладнання; перебування в зоні переміщення вантажу вантажопідйомними кранами; перебування в зоні руху транспортних засобів тощо) з нещасним випадком (травмуванням або смертельним травмуванням працівника) вважають доведеною, оскільки це травмування працівника відбулося внаслідок того, що він не подбав про особисту безпеку, що є порушенням вимог охоро-

ни праці. І це порушення збільшило вірогідність настання нещасного випадку.

Зважаючи на Методику [2], причина настання нещасного випадку — це обставина, дія, процес, що безпосередньо призводять до настання нещасного випадку.

Тобто дія працівника, яка полягає в недбанні про особисту безпеку, є такою, що безпосередньо призводить до настання нещасного випадку.

Отже, під час проведення судових експертиз із безпеки життєдіяльності та охорони праці необхідно враховувати факти, які свідчать про усвідомлення або бачення працівником явної небезпеки для свого життя та здоров'я.

Перелік джерел посилання

1. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2695-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 31.03.2025).
2. Шмерего О. Б. та ін. Методика проведення судових експертиз з безпеки життєдіяльності. Київ, 2019. 200 с.